

”Yksi harvoista mahdollisuuksista laittaa oma elämä kuntoon sen jälkeen, kun se on sotkettu.”

Jälkihuollon nuorten kannanotto opintolainan nostovelvoitetta vastaan

Tieto toimeentulotuen jälkihuollon asiakkaita koskevasta muutoksesta tuli täytenä yllätyksenä meille lastensuojelun kokemusasiantuntijoille Osallisuuden aika ry:ssä. Muutos herätti keskuudessamme aktiivista keskustelua. Kokemusasiantuntijaryhmämme viestinvaihdon lisäksi kokemuksia on koottu laajemmin nuorilta, joita jälkihuolto koskettaa. Tämä nuorten kannanotto pohjautuu noin 40 jälkihuollon nykyisen ja entisen asiakkaan ajatuksiin toimeentulotuen uudistuksesta ja lastensuojelutaustaisen itsenäistyvän nuoren asemasta yhteiskunnassa. Toimeentulotuen uudistus on romuttanut luottamustamme systeemiin, jonka tarkoitus olisi tukea ja kannatella. Se on kasvattanut toivottomuuden tunnetta jo ennestään epävarmassa elämän- ja maailmantilanteessa. Meitä jälkihuollon entisiä ja nykyisiä asiakkaita yhdistää kokemus siitä, että opintojen ajalle taattu toimeentulo on tuonut turvaa ja nyt tämän uudistuksen myötä tilalle on noussut pelko.

”Uudistus asettaa jälkihuollon nuoret eriarvoiseen asemaan. Meillä ei usein ole perheen taloudellista tai henkistä tukea, joka auttaisi taloudellisissa päätöksissä”

Lähdemme itsenäisyyteen heikommista lähtökohdista

Lastensuojelun sijaishuollon asiakkaana olevan nuoren elämä muuttuu yhdessä yössä täysi-ikäistyessä. Sijaishuoltopaikasta muutetaan omilleen, oli siihen valmiuksia tai ei, tutut lastensuojelun työntekijät vaihtuvat uusiin ja monissa palveluissa kontaktit siirtyvät aikuispuolelle. Monelle meistä opinnot ovat olleet ainoa muuttumaton osa arkea kaaottiselta tuntuvan itsenäistymisen keskellä. Lastensuojelutaustaisen nuoren koulupolku on usein katkonainen, ja toisen asteen opinnot aloitetaan muuhun ikäluokkaan verraten myöhään, monesti täysi-ikäisenä.

Opintoihin otettava laina tuntuu pelottavalta ja kohtuuttomalta, kun tukea ja tietoa ei ole riittävästi, eikä taloudenhallintataitoja ole päässyt harjoittelemaan. Monilla taustalla painaa pelko siitä, että joutuu omien vanhempiansa tavoin velkakierteeseen. Heikko toimintakyky itsenäistyessä horjuttaa luottamusta siihen, että tulevaisuudessa laina olisi mahdollista maksaa takaisin. Valtavan moni on uudistuksen myötä pohtinut, uskaltaako opinnoissaan jatkaa, vaikka vihdoinkin olisi löytänyt itseään kiinnostavan alan, jolle näkisi työllistyvänsä.

”Ennen opintojani ammattikoulussa olin pari vuotta työttömänä, kävin jonkin aikaa kuntouttavassa työtoiminnassa ja päätin että haluan yrittää opiskelua, mutta en ollut varma pystyisinkö opintoihin mielenterveysongelmieni takia, joten en olisi edes lähtenyt yrittämään opiskelua, jos se olisi tarkoittanut sitä, että joudun ottamaan velkaa. Nykyhetken tilanne ja epä tietoisuus siitä onko minulla varaa jatkaa opintojani ahdistaa.”

Haluamme kuntoutua ja työllistyä

Ennen kaikkea meillä on vahva halu katkaista ongelmien ylisukupolvisuus, kuntoutua, saada vakautta arkeen ja päästä työelämään. Joudumme tekemään nuoruudessamme valtavan työn oman taustamme käsittelemisessä ja kuntoutumisessa. Kun emme ole saaneet esimerkkiä siitä, millaista on elää normaalia, turvallista ja vakaata arkea, tarvitsemme vahvempaa tukea päästäksemme omille jaloillemme. Näkemyksemme on, että rikkonaisen taustan omaavan nuoren aikuisen kuntoutuminen on yhteispeliä, jossa nuori antaa luottamuksensa järjestelmään, motivaationsa ja valmiuden oppia uusia taitoja. Yhteiskunnan tehtävä on tarjota turva työskentelylle kohti parempaa tulevaisuutta.

”Minulle mahdollisuus opiskella ilman opintolainan nostamista on tukenut haluani ja mahdollisuuksiani opiskella. Olin saanut myös toivoa tulevaisuuteen, että tulevaisuudessa talouteni voisi olla tasapainossa ja että en velkaantuisi samalla tavoin, kun omat vanhempani.”

Jälkihuolto tekee valtavan tärkeää työtä. Jälkihuollossa nuorelta saattavat puuttua opiskelupaikan lisäksi asunto, elämönhallinnan taidot, henkilöllisyystodistus ja verkkopankkitunnukset. Opiskelupaikasta ei välttämättä uskalla edes haaveilla.

Jälkihuollon tuki ennen siihen tehtyjä heikennyksiä on koettu maantieteellisistä epätasa-arvoisuudesta huolimatta vaikuttavana, yksilöllisenä ja toimivana. Ilman jälkihuollon sosiaalista ja taloudellista tukea kouluttautuminen ja nykyinen työelämä ei olisi ollut monelle jälkihuollon entiselle asiakkaalle mahdollista.

”Toi et ei oo heti tarvinnu nostaa opintolainaa ja itsenäistymisvarat on saanu käyttää oikeesti itsenäistymiseen, on mahdollistanu itellä kaiken. Lukiolaisena omilleen muuton, huonekalujen hankinnan, lukiokirjojen hankinnan, kirjoitukset, ammatinopiskelun johti siihen, että pystyin tekemään töitä korkeakoulun aikana, eli ylipäätään opiskelemaan ja nyt on töissä ’veronmaksajana’. Toi eriarvoistaa entisestään niin paljon lasu nuoria, et sydän särkyy”

Ottakaa meidät osaksi yhteiskuntaa

Pelko ja pettymys ovat nostaneet pintaan valtavan määrän nuorten keskinäistä solidaarisuutta ja myötätuntoa vertaisten ahdinkoa kohtaan, ja surun siitä, että päätöksenteossa jälkihuollon nuoren tulevaisuudella ei tunnu olevan merkitystä. Jälkihuollon asiakkaiden kouluttautumisen tuesta leikkaaminen on kaikkea muuta, kuin hallitusohjelmaan kirjattua nuorten syrjäytymisen vastaista työtä. Syrjäytymisellä on inhimillisten vaikutustensa lisäksi myös kova hintalappu.

Meillä jälkihuollon nykyisillä ja entisillä asiakkailla on arvokasta omakohtaista tietoa ja kokemusta siitä, millainen tuki kantaa ja vie eteenpäin elämässä. Tätä tietoa tulisi hyödyntää päätöksenteossa. On vaikeaa kokea olevansa osallinen yhteiskunnassa, jos tuestamme leikkaamisen lisäksi päätöksenteossa osoitetaan, ettei näkökulmamme ole merkityksellinen meitä koskevissa asioissa. Päätöksenteko ei voi pohjautua sille, millaisena jälkihuolto näyttää asiakirjatasolla, sillä sen yksilölliset vaikutukset omaan elämään ja arkeen ulottuvat laajalti tilastojen ja palvelukuvauksen ulkopuolelle.

Tahdonvoima, julkisessa keskustelussa lausutut kannustavat sanat, luotettavat työntekijät ja vertaisten tuki auttavat eteenpäin, mutta eivät yksinään avaa reittiä yhteiskunnan tasavertaiseksi jäseneksi.

Vaadimme, että jälkihuollon nykyisille ja tuleville nuorille mahdollistetaan opiskelu ilman velvoitetta nostaa opintolainaa. Jälkihuollon tuen tulee jatkossakin olla kokonaisvaltaista, pitkäjänteistä ja nuoren tarpeisiin vastaavaa, eikä siihen tule kohdistaa leikkauksia. Jälkihuollon nuoria koskevissa mahdollisten muutosten valmistelussa tulisi aina kuulla kokemusääntä.

"Me, jotka olemme tämän tien käyneet läpi missä muodossa tahansa, ei lähdetä samalta linjalta lainkaan kun muut. Sitä kokemusta ei voi vähätellä, eikä ymmärtää, ellei polkua ole joutunut itse käymään läpi."

Rakkain terveisin,

Jälkihuollon nykyiset ja entiset nuoret

Osallisuuden aika ry:stä, SOS-kehittäjänuorista, Nuorten turvasatama -toiminnasta, RIOT! Kehittämistä kokemustiedolla -ryhmästä sekä muista lastensuojelun kokemusasiantuntijaryhmistä

Nuorten kannanoton tukena ovat kokemusääntä vahvistavat toimijat:

Pesäpuu ry, Kasper ry, SOS-lapsikylä, SINUT ry, Konstan Koti ja Koulu ja Auta Lasta ry